

A szellemi tőke szerepe és megítélése a magyar vállalatok működésében

Juhász Péter, CFA

„Versenyben a világgal” kutatási program
Értékteremtés projekt
Vállalati pénzügy alprojekt

68. sz. Műhelytanulmány
HU ISSN 1786-3031

2005. április

Budapesti Corvinus Egyetem
Vállalatgazdaságtan Intézet
Veres Pálné u. 36.
H-1053 Budapest
Hungary

A szellemi tőke szerepe és megítélése a magyar vállalatok működésében

Juhász Péter, CFA
egyetemi adjunktus

Összefoglalás

A „Versenyben a világgal 2004” kutatás adatbázisán azt vizsgáltam, hogy a szellemi tőke milyen szerepet játszik a magyar vállalatok működésében. Eredményeim szerint az átlagos magyar vezető elméleti ismeretei nemzetközi összehasonlításban igen jók, ám egyénenként igen nagyok az eltérések. A domináns tulajdonos nélküli, illetve állami kézben lévő cégek jó részében nincs meg a megfelelő kultúra a szellemi tőke kezelésére. Létezik egy széles „kvázi-képzett” vállalati vezetői réteg is, amely ismeretei korlátozottak, mérési rendszerük tökéletlen. Ugyanakkor néhány, főként külföldi többségi tulajdonos kezében lévő társaság rendkívül szofisztikált információs rendszerrel bír, amely saját egyedi igényeihez igazodik.

Kulcsszavak: szellemi tőke, Magyarország, tulajdonosi szerkezet, menedzsment, információs rendszer, tudás

Abstract

Based on the data collected in the research program “In competition with the world 2004” I examined the role of the intellectual capital in the functioning of the Hungarian firms. My key findings show that the average theoretical knowledge of the Hungarian managers is better than the international comparison but there are huge differences among them. A big part of the state owned companies and of those without a dominant owner miss the culture of handling the intellectual capital properly. An other wide group of “semi-educated” firms is also existing with limited knowledge and measurement culture. Meanwhile few companies mainly held by major foreign holdings have very sophisticated information systems which concentrate directly on the special needs of the given firm.

Keywords: intellectual capital, Hungary, ownership, management, information system, knowledge

Tartalomjegyzék

TARTALOMJEGYZÉK	3
1. BEVEZETÉS.....	4
2. VIZSGÁLATI EREDMÉNYEK.....	7
3. ÖSSZEFOGLALÁS.....	14
FELHASZNÁLT IRODALOM	15
1. MELLÉKLET	16
2. MELLÉKLET	20
3. MELLÉKLET	22
4. MELLÉKLET	23
5. MELLÉKLET	24

1. Bevezetés

A szellemi tőke (intangible capital) eredményes vállalati működésben játszott szerepe a tudás alapú gazdaság kifejlődésével egyre nagyobb lesz (Juhász, 2004c). A Budapesti Corvinus Egyetemen 2004-ben végzett Versenyben a világgal kutatási projekt keretében azt vizsgáltam, hogy a különféle, mérlegben reális önálló értékkel fel nem tüntetett vállalati vagyonelemek milyen szerepet játszanak Magyarországon a cégvezetők szerint.

A minta leírása

A felmérés során 301 vállalat szolgáltatott értékelhető adatokat. Legtöbbjük a 100-299 fős (35 százalék) és az 50-99 fős (28 százalék) létszám kategóriába tartozik. Emellett szerepel a mintában tizenöt (5 százalék) 50 fő alatti vállalkozás is, illetve a cégek csaknem egyharmada (32 százaléka) 300 fő fölötti alkalmazotti létszámmal működik.

A KSH által közölt létszám-kategóriánkénti megoszlás alapján Magyarországon, 2004. január 1-jén működő 10 fő feletti társas vállalkozások döntő többsége, 81 százaléka tartozik a 250 fő feletti, nagyvállalati kategóriába; 16 százaléka működik 50-nél több, de 250-nél kevesebb alkalmazottal; a kisvállalatok csoportjába pedig körülbelül 3 százaléka sorolható. Mintánk ennek alapján felülreprezentált a közepes (57%) és alulreprezentált a nagyvállalati kategóriában (38%). (KSH, 2004, p. 55.)

Árbevétel alapján a vizsgálatba bevont vállalatok legtöbbje (30%) az 1-5 milliárd forintos kategóriába tartozik. A társaságok 12 százaléka realizált 100 millió forint alatti, 17 százaléka pedig 10 milliárd feletti árbevételt. Árbevétel kategóriák alapján a Központi Statisztikai Hivatal nem közöl összehasonlításra alkalmas megoszlási adatokat. Az EU 2005. január 1-ig érvényes árbevétel alapú vállalatméret szerinti besorolása alapján viszont a minta vállalatainak 58,3 százaléka a mikro- és kisvállalatok, 25 százaléka a közepes, 16,6 százaléka pedig a nagyvállalatok csoportjába sorolható.

A minta reprezentativitása fő tevékenység szerint

	Populáció	Minta
Mezőgazdaság	4,4%	2,8%
Kitermelő ipar	0,2%	6,9%
Feldolgozóipar	13,6%	51,2%
Energiaszolgáltatás	0,3%	6,9%
Építőipar	9,8%	5,5%
Kereskedelem	27,1%	9,7%
Szolgáltatás	39,0%	12,1%
Közösségi szolgáltatások	5,6%	4,8%

Forrás: KSH (2004, p. 54.) és a minta, N= 289

1. táblázat

A 1. táblázat alapján elmondhatjuk, hogy mintánk arányaiban több vállalatot tartalmaz a feldolgozóiparból, leginkább a kereskedelem és szolgáltatás ágazatok rovására. Ennek fő oka, hogy kutatásunk egyik fontos fókusza a vállalatok termelési tevékenységének vizsgálata, ami elsősorban ennél a vállalati körnél értelmezhető.

Az egyes tulajdonosi kategóriákba eső átlagos részesedések

Tulajdonos	Átlag (%)	N
Állam	12,1	291
Állami többségű hazai vállalat	3,3	292
Külföldi pénzügyi befektető	4,6	292
Külföldi szakmai befektető	15,5	293
Belföldi pénzügyi befektető	5,5	292
Belföldi magánszemély, vállalaton kívüli	13,5	289
Belföldi magánszemély, váll. belüli	18,3	293
MRP	2,3	292
Menedzsment	7,5	292
Önkormányzat (%)	9,7	292
Egyéb (%)	8,5	293

2. táblázat

A 2. táblázat a mintában szereplő vállalatokban található átlagos tulajdoni hányadot tartalmazza tulajdonosi csoportonként. Az összes tulajdon 15 százaléka van az állam, illetve állami vállalatok kezében, 20 százalékát külföldi, főként szakmai befektetők birtokolják, és belföldiek rendelkeznek a tulajdon több mint felével. A belföldi tulajdonosi körön belül jelentős a belső tulajdonosok – vállalatvezetők és alkalmazottak – átlagos részesedése (28 százalék). A vállalatok területi elhelyezkedés szerinti megoszlását a 3. táblázat mutatja.

A minta és a populáció összetétele régiók szerint

Régió	Minta	Populáció
Közép-Magyarország	26,0%	50,5%
Közép - Dunántúl	10,3%	8,6%
Nyugat-Dunántúl	11,7%	7,9%
Dél-Dunántúl	12,5%	7,3%
Észak-Magyarország	2,5%	7,2%
Észak-Alföld	19,6%	9,6%
Dél-Alföld	17,4%	8,8%

Forrás: KSH (2004, p.83.) és minta, N= 301

3. táblázat

Összességében megállapítható, hogy a vállalatok többsége létszám alapján a közepes, árbevétel alapján viszont a kis- és mikro-vállalkozások csoportjába tartozik az EU kategóriái szerint. A megfigyelt szervezetek legtöbbje a feldolgozóiparban tevékenykedik, és nagy részük a hazai piacokra koncentrál mind értékesítését, mind beszerzését tekintve. A mintában a közép-magyarországi régió alulreprezentált a populációhoz viszonyítva, jelentős viszont az alföldi vállalatok aránya. (A minta részletesebb bemutatását lásd Fókuszban a verseny, 2004)

2. Vizsgálati eredmények

A vizsgálatok előkészítése során döntően támaszkodtam a korábbi versenyképesség vizsgálatoknál szerzett tapasztalatokra (Juhász, 2001), illetve az ezen vizsgálódással párhuzamosan folyó Versenyben a világgal kutatás a vállalatok pénzügyi teljesítményét elemző alprojekt eredményeire. Ez utóbbiban a mintában szereplő vállalatokat tulajdonosi forma, illetve pénzügyi teljesítmény alapján is különböző klaszterekbe soroltam (lásd 4. és 5. táblázat, 1. melléklet), s a szellemi tőkével kapcsolatos kérdések kiértékelésekor ellenőriztem, hogy az egyes klaszterekhez való tartozás magyaráz-e szignifikánsan valamilyen eltérést.

Haszonkulcs alapú klaszterközéppontok*

Klaszterek	2000	2002	N
2 – Nyertesek	20,13%	20,00%	20
3 – Stagnálók	2,14%	1,43%	136
4 – Vesztesek	-2,10%	-10,78%	27
6 – Javulók	7,85%	8,83%	65
Összesen			260

*Csak a 4 elemnél többet tartalmazó klaszterek, az árbevételhez viszonyított üzemi eredmény alapján

4. táblázat

Vállalti csoportok többségi tulajdonos szerint

	N
Állami többség	54
Külföldi többség	41
Magyar többség	70
Nincs domináns tulajdonos	23
Összesen	188

5. táblázat

A szellemi tőkéhez kapcsolódó eszközök a számviteli mérlegben rendszerint nem, vagy nem reális értékükön szerepelnek (Juhász, 2004a, 2004b), ezért gyakori, hogy a vezetők nem szentelnek kellő figyelmet nekik, noha jelentős hatással lehetnek a tulajdonosi értékre. Mivel az alapvetően alsó becslést adó számviteli mérés eredménye rendszerint lényegesen eltér a valós piaci értéktől, a megtérülés (tulajdonosi értékteremtés) pontos nyomon követéséhez elengedhetetlen a befektetett tőke nagyságának korrekt mérése.

Elsőként a tulajdonosi szerkezet és a mérési módszer kapcsolatát ellenőriztük. Az eredmények minden mérési típusnál szignifikáns eltérést mutatnak (2. melléklet). Mint azt az 6. táblázat is mutatja, az állami többségű cégek kétharmada a lehető legrosszabb módszert követve pusztán a számviteli adatokra hagyatkozik. Mérési szempontból ennél is rosszabb a többségi tulajdonos nélküli cégek helyzete: itt a cégek 87,5 százaléka még nem ismerte fel, hogy megtérülési számításokra csak igen korlátozottan alkalmazhatók a főkönyvi adatok.

Az elmélet által legjobbnak tekintett piaci alapú megközelítést a magyar vagy külföldi többségi tulajdonossal rendelkező cégek alkalmazzák a leginkább, de meglepően kicsi a

másik két klaszter lemaradása. A könnyebben számolható, de kevésbé pontos módszerek alkalmazása szintén a valós többségi tulajdonossal bíró társaságokra jellemző inkább.

A tulajdonosi szerkezet és a befektetett tőke mérésének kapcsolata

	Állami többség	Külföldi többségi tulajdonos	Magyar többségi tulajdonos	Nincs domináns tulajdonos	Teljes minta
Nettó könyv szerinti érték	67.35%	50.00%	64.10%	87.50%	64.92%
Bruttó könyv szerint érték	12.24%	27.50%	12.82%	4.17%	14.66%
Pótlási érték	2.04%	17.50%	5.13%	0.00%	6.28%
Piaci alapon	18.37%	25.00%	24.36%	20.83%	22.51%
Más értékelés	0.00%	0.00%	2.56%	0.00%	1.05%
N	49	40	78	24	191

6. táblázat

Ugyanakkor nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy a felmérés eredményeként kapott számok így is sokkal jobbak a nemzetközi összehasonlításban rendelkezésre állóknál. Például az Egyesült Királyságban Arnold-Davies (2000) szerint a cégek 87 százaléka a nettó könyv szerinti módszert alkalmazza. (7. táblázat)

Ellenőriztük azt is, hogy a különféle pénzügyi teljesítményt nyújtó vállalatok melyik mérési módszereket kedvelik. (3. melléklet, 8. táblázat) A vizsgálat azonban egyedül a pótlási érték módszernél mutatott szignifikáns különbséget. Ez arra utal, hogy a teljesítmény menedzsmentnek koránt sem a legfontosabb vonulata a mérés, illetve a könyv szerinti értékkel való közelítés Magyarországon jól használható. (Ez egybecseng a korábbi hasonló vizsgálati eredményekkel is.¹)

A vállalati részleg által lekötött tőke meghatározásához használt értékelési eljárások megoszlása az Egyesült Királyságban

Nettó könyv szerinti érték	87%
Pótlási érték	4%
Bruttó könyv szerinti érték	3%
Piaci érték	1%
Egyéb	5%

Forrás: Arnold-Davies (2000, p. 159.)²

7. táblázat

Ellenőriztük azt is, hogy a különféle szellemi tőke elemek értékváltozását folyamatosan nyomon követik-e a cégek. Rákérdezett a kérdőív a számviteli eszközértékelés másik két kritikus pontjára, az ingatlanokra és a pénzügyi befektetésekre is, amelyeknél szintén gyakori, hogy a piaci érték lényegesen eltér a könyvekben szereplő nyilvántartási összegétől.

¹ Lásd: Juhász Péter (2004): Az üzleti és könyv szerinti érték eltérésének magyarázata – Vállalatok mérlegen kívüli tételeinek értékelési problémái, doktori (PhD) értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem

² Arnold, Glen – Davies, Matt (eds.) (2000): Value-based management: context and application, John Wiley & Sons, Ltd., Chichester

A pénzügyi teljesítmény és a befektetett tőke mérésének kapcsolata

	Nyertesek	Stagnálók	Vesztesek	Javulók	Teljes minta
Nettó könyv szerinti érték	73.68%	75.00%	65.38%	65.00%	71.04%
Bruttó könyv szerint érték	10.53%	9.48%	7.69%	16.67%	11.31%
Pótlási érték	0.00%	1.72%	7.69%	13.33%	5.43%
Piaci alapon	21.05%	23.28%	23.08%	15.00%	20.81%
Más értékelés	0.00%	0.86%	0.00%	0.00%	0.45%
N	19	116	26	60	221

8. táblázat

Az eredmények (9. táblázat) azt mutatják, hogy a cégek többsége a számviteli rendszeren kívül is nyomon követi ingatlanjainak és pénzügyi befektetéseinek értékváltozását, a többi szellemi tőke elem azonban viszonylag kevés figyelmet kap. A legkevesebben a mostanság olyan sokat emlegetett tudástőke mérésével foglalkoznak, s a cégek négyötöde márkaneveinek értékelésével sem foglalkozik. Ugyanakkor a munkaerő és a vevői kapcsolatok értékelésével minden második cég megpróbálkozik.

Különböző tőkeelemek mérési gyakorisága

	Nem méri	Önállóan méri	Méri és a döntésekben is használják
Munkaerő	56.32%	19.86%	28.88%
Tudástőke	80.87%	8.66%	10.47%
Üzleti kapcsolatok	63.54%	15.16%	23.83%
Beszállítói kapcsolatok	59.35%	17.63%	26.26%
Vevői kapcsolatok	55.60%	20.58%	29.60%
Márkanevek	78.55%	11.27%	10.55%
Ingatlanok	43.48%	32.97%	31.16%
Pénzügyi befektetések	43.17%	27.70%	34.17%

9. táblázat

A mérés azonban nem minden. A cégek saját bevallása szerint az egyes tényezők értékét mérők 40-45 százaléka eredményeit döntéseiben nem használja fel, ami alapvetően kérdőjelezi meg a mérés racionalitását. Különösen a márkaneveknél és az ingatlanoknál terjedt el ez a rossz gyakorlat: ezeknél 52-58 százalékos az eredményeket fel nem használók aránya.

A különféle mérési szokások közötti kapcsolat szorosság vizsgálva két együtt járó mérési csoportot sikerült azonosítani (4. melléklet). Egyrészt az üzleti kapcsolatok mérése (és eredményeinek használata) gyakran jár együtt a vevői és a szállítói kapcsolatok mérésével (és felhasználásával), amelyek valóban részei is az előbbinek, az kapcsolat csak azért nem szorosabb, mert előfordul a részek önálló mérése is. Másrészt az a jellemző, hogy azok a cégek, amelyek önállóan nyomon követik pénzügyi befektetéseiket, rendszerint külön figyelik ingatlanjaik értékalakulását is és ezen eredményeket döntéseikben is hasznosítják.

Érdekes, hogy ugyanezen csoportokban az ellentétes szélsőség is szoros kapcsolatban van, vagyis azok, akik nem mérik a vevői, a szállítói vagy az üzleti kapcsolatok értékét, azok a másik kettőt sem kísérik figyelemmel. Ugyanígy: a cégek, ha nem figyelnek külön ingatlanjaikra vagy pénzügyi befektetéseikre, akkor a másikkal sem törődnek külön.

A mérési szokások – némi meglepetésünkre – sem a tulajdonosi szerkezettel, sem a pénzügyi teljesítménnyel nem mutattak szoros kapcsolatot.

A mérési hiányosságokat látva igen különös, hogy a megkérdezett vezetők megítélése szerint a cégek értékének átlagosan mindössze 43,6 százalékát teszik ki a reáljavak, a pénzügyi eszközök pedig további 13,4 százalékot magyaráznak (10. táblázat). Vagyis a menedzserek úgy látják, hogy a szellemi tőke elemek átlagosan 43 százalékát teszik ki a cégértéknek, ennek ellenére a 9. táblázat adatai alapján a társaságok 55-81 százaléka ezt a részt egyáltalán nem követi nyomon.

Vállalat értékének mekkora részét teszik ki...

(százalék)	Átlag	Szórás	N
Reáljavak	43,6213	24,9351	235
Pénzügyi eszközök	13,4430	14,8967	228
Üzleti kapcsolatok	13,8210	11,9747	229
Emberi erőforrás	13,6810	10,8613	232
Tudástőke	9,4602	8,5837	226
Márkanevek	5,0142	8,9237	211
Kutatás-fejlesztés	1,9714	4,7903	210
Egyéb	1,5127	7,8549	197

10. táblázat

Tanulságos eredmény, hogy a magyar cégvezetők szerint a vállalati értékben a pénzügyi eszközöknél nagyobb szerepet játszanak nem csak az üzleti (vevőkhöz, szállítókhoz és stratégiai partnerekhez fűződő) kapcsolatok, de az emberi erőforrás is. Nem elhanyagolható a tudástőke és a márkanevek szerepe sem, ugyanakkor – vélhetően nem kis részt a tevékenység gyenge hazai helyzete miatt – a kutatás-fejlesztés még 2 százalékot sem ért el.

A különféle eszköztípusok vállalati értéken belüli jelentősége sem a tulajdonosi szerkezettel, sem a pénzügyi teljesítménnyel nem mutatott szoros kapcsolatot.

Ellenőriztük azt is, hogy a vezetők értékarány becslése mennyire van befolyással a vállalati mérési gyakorlatra. Az eredmények azt mutatják, hogy a szinte alig van kapcsolat. Statisztikailag is szignifikáns kapcsolatot egyedül azon cégeknél találtunk, amelyek döntéseikbe integrálták márkaneveik értékelésének eredményét.

Az adatok (11. táblázat) azt mutatják, hogy a márkanevekre koncentráló cégek kisebb reáleszköz állománnyal, magasabb pénzügyi eszközaránnyal működnek, összességében a szellemi tőke arány ezen cégeknél 50 százalék feletti, míg a többi társaságnál csak mintegy 43 százalék. Ezek a cégek értékükön belül a márkanevek és a kutatás-fejlesztés jelentőségét az átlagnál jóval nagyobbaként ítélik.

A márkanevek értékét döntéseiben használja...

(százalék)		Nem	Igen	Összesen
Reáljavak	Átlag	45,2488	31,0000	43,7000
	Szórás	25,0306	20,0395	24,8993
	N	205	25	230
Pénzügyi eszközök	Átlag	12,3131	18,8800	13,0493
	Szórás	14,0403	17,7795	14,6088
	N	198	25	223
Márkanevek	Átlag	4,2228	11,2400	5,0622
	Szórás	8,0395	12,5176	8,9529
	N	184	25	209
Kutatás-fejlesztés	Átlag	1,6612	4,4000	1,9904
	Szórás	4,4789	6,3640	4,8094
	N	183	25	208

Anova táblázat

(az eredeti adatok százalékban mértek)		Négyzet- összeg	df	Átlagos n. hiba	F	Szig.
Reál javak	Csoportok között	4523,988	1	4523,988	7,5043	0,66%
	Csoportokon belül	137450,3	228	602,8522		
	Összesen	141974,3	229			
Pénzügyi eszközök	Csoportok között	957,2315	1	957,2315	4,5571	3,39%
	Csoportokon belül	46421,23	221	210,0508		
	Összesen	47378,46	222			
Márkanevek	Csoportok között	1083,767	1	1083,767	14,3914	0,02%
	Csoportokon belül	15588,42	207	75,3064		
	Összesen	16672,19	208			
Kutatás-fejlesztés	Csoportok között	164,9862	1	164,9862	7,3518	0,73%
	Csoportokon belül	4622,995	206	22,44172		
	Összesen	4787,981	207			

11. táblázat

Ezek az eredmények, s különösen másutt nem azonosítható kapcsolat arra utal, hogy a magyar cégek sokszor nem azt mérik, aminek jelentősége volna saját megítélésük szerint. Kivételt jelent néhány márkaneveit tudatosan kezelő cég, amelyeknél a márka szinten tartása érdekében intenzív kutatások is folynak.

A vezetők értékelték kilenc, a szellemi tőkével kapcsolatos állítást is. A válaszok nem mutattak szignifikáns eltérést sem a többségi tulajdonos jellege, sem a pénzügyi teljesítmény szerint. Ugyanakkor a sokasági átlag jól mutatja a magyar vállalatvezetők általános vélekedését. (12. táblázat)

Mennyire ért egyet az alábbi állításokkal?
(1: egyáltalán nem, 5: teljes mértékben)

	Átlag	Szórás	N
A számviteli adatok reális képet adnak a vállalat értékéről.	3,9254	0,9938	295
A szellemi javak értékét a jövőbeli működésre gyakorolt hatásuk határozza meg.	3,4775	1,1120	289
A szellemi (immateriális) eszközök jelentősége a vállalat sikeres működése szempontjából az elmúlt években nőtt.	3,4315	1,1117	292
A vállalati információs rendszer pontos információt nyújt a cége számára lényeges immateriális eszközök értékéről.	3,3242	1,1619	293
A számviteli információk elegendő alapot adnak az üzleti döntések meghozatalához.	3,3231	1,0553	294
Az üzleti kapcsolatok értéke mérhető, számszerűsíthető.	2,9583	1,0385	288
A szellemi javak értékét a beléjük fektetett tőke, a hozzájuk kapcsolódó ráfordítások határozzák meg.	2,7805	1,0761	287
Vállalatunknál a döntéshozatal során a szellemi javakra gyakorolt hatásokat is figyelembe veszik.	2,7491	1,0516	291
A tudás értéke mérhető, számszerűsíthető.	2,7422	1,0757	287

12. táblázat

Az eredmények komoly ellentmondásra világítanak rá: miközben a cégvezetők szerint a számvitel által jórészt nem követett szellemi tőke jelentősége növekedett az utóbbi években, s értéküket a jövőbeli működésre gyakorolt hatásuk alapján kell megítélni, mégis úgy vélik, hogy az alapvetően historikus adatokra építő számvitel pontos képet ad vállalatuk értékről. Ebből arra következtetünk, hogy a vezetők többsége koránt sincs tisztában a számviteli számbavétel korlátaival.

A menedzserek ugyanakkor inkább kételkednek abban, hogy az üzleti kapcsolatok és a tudás értéke mérhető-e egyáltalán. Talán ez is az oka annak, hogy többségük nem veszi figyelembe döntéseinek a szellemi javakra gyakorolt hatását.

A szellemi tőkével kapcsolatos kérdések és a pénzügyi teljesítmény közti rejtett összefüggések feltárására faktorelemzést végeztünk. Az azonosított 18 faktor (4. melléklet) alapján a következő következtetéseket vonhatjuk le:

Mérés:

- 1. A különféle szellemi tőkeelemek mérése és döntésekbe való bevonása együtt jár: a munkaerő, tudástőke, üzleti-, beszállítói- és vevői kapcsolatok, márkanev, illetve a pénzügyi befektetések számviteltől különálló mérése együttesen jelentkezik, illetve marad el.** Az eredményeket döntéseikbe integráló cégek vezetői jellemzően a tudást könnyebben mérhetőnek és számszerűsíthetőnek tartják, mint azok, akik nem mérik azokat. (1. faktor)
- 2. Az ingatlanok értékének önálló nyomon követése és az eredmények döntésekben való használata sokszor együtt jár ugyan a pénzügyi befektetések elkülönült követésével is, ám jellemzően független tulajdonságot jelent.** Tehát az önálló ingatlanértékelési rendszer és az eredmények használata valamilyen külső adottságra vezethető vissza. (Ez lehet például tulajdonosi igény, iparági sajátosság vagy komoly ingatlanállomány megléte.) (3. faktor)
- 3. Azon cégek, amelyek úgy vélik, hogy értéküknek az átlagnál nagyobb részét adják a márkanevek, azok értékét külön is mérik és az eredményeket döntéshozatalukba is integrálják.** (7. faktor)

4. A **Vesztes vállalatok** az átlagnál gyakrabban jelölték meg, hogy a **befektetett tőkét piaci alapon határozzák meg.** (13. faktor)
5. Az **üzleti kapcsolatok értékének mérhetőségében** főként a **Javuló vállalatok hisznek.** (8. faktor)

Vállalati csoportok:

6. Létezik egyfajta **szakmailag kvázi-fejlett vállalati réteg.** Azok a cégek, ahol a bruttó könyv szerinti értéket használják a befektetett tőke számszerűsítésére (ami jobb mint a nettó könyv szerinti érték, de a realitól igen távol lehet), gyakran kezdenek különféle eszköztípusok (jellemzően: üzleti és beszállítói kapcsolatok, ingatlanok és pénzügyi befektetések) mérésébe, ám az eredményeket nem hasznosítják döntéseikben. Jellemző ezen vállalatok vezetőire, hogy kevésbé hisznek a számviteli kimutatásoknak. (Azok szerintük nem adnak reális képet a cégről, és nem elegendők az üzleti döntésekhez.) (2. faktor)
7. Azon cégek, amelyek szerint **reáleszközeik kisebb részt** képviselnek a vállalati értékből, jellemzően a **tudástőkének és a kutatás-fejlesztésnek** tulajdonítanak **nagyobb jelentőséget.** Ezek a vállalatok menedzsereik szerint olyan **információs rendszerrel** bírnak, amelyek az **átlagosnál jobban tükrözik az immateriális eszközök értékét.** Ilyen cégből a Stagnálók között igen keveset találunk. (4. faktor)
8. Sok van viszont a **Stagnálók** közül azon cégek közt, amelyek a **szellemi tőke javakat a beljük fektetett tőke és a különféle ráfordítások alapján értékelik.** (5. faktor)
9. A **Nyertes cégeknek** az átlagosnál **több pénzügyi befektetésük** van. (14. faktor)

Független tényezők:

10. Teljesen önálló faktor, azaz a többitől független, külső tényezőkre vezethető vissza, ha egy értékében cég az átlagnál nagyobb szerepet játszik az **üzleti kapcsolatok** értéke. (6. faktor)
11. Ugyancsak különálló, független tényező az **emberi erőforrás** átlagosnál nagyobb értékképző szerepe. (9. faktor)
12. Az egyes cégek valamilyen nem bevont tényezőtől függően döntenek az **emberi erőforrás értékének puszta mérése** mellett. Miután a döntéseknél az eredményt nem használják, feltételezhetjük, hogy valamilyen külső kényszerről vagy elvárásról lehet szó. (11. faktor)
13. Logikusan önálló (vállalat specifikus) faktor okozza, ha a vállalati értékben az átlagnál nagyobb szerepet játszanak nem nevesített, „**egyéb**” **tényezők.** (10. faktor)
14. A **tudástőke öncélú mérésénél** is valamilyen külső, az azonosítottaktól független tényező játszik szerepet. (15. faktor)
15. A **tudástőke jövőbeli hozamok alapján való értékelése** minden mástól független külső tényezőre vezethető vissza. Ez alighanem a modern értékelési irodalom ismerete lehet. (18. faktor)

3. Összefoglalás

Kutatásunkban a Versenyben a világgal felmérés 2004-es adatbázisára támaszkodva a szellemi tőke magyar vállalatok működésében betöltött szerepét vizsgáltam. Legfontosabb eredményeim a következők:

1. A befektetett tőke méréséhez használt eljárások alapján úgy látszik, hogy **a hazai cégek átlagos szakmai ismeretei sokkal jobbak, mint a nemzetközi tapasztalatok.** Ugyanakkor azt találtuk, hogy a mérési módszer önmagában nem magyarázza a pénzügyi teljesítményt: vagyis **nem a hibás mérés, hanem a hibás célkitűzés és szemlélet okozza az elmaradást.**
2. A cégek a leggyakrabban pénzügyi befektetéseik és ingatlanjaik értékalakulását követik nyomon a számviteli rendszeren kívül is, míg a legkevesebb figyelmet tudástőkéjükre fordítják. Bár **a vállalatok értékének 43 százalékát teszi ki a szellemi tőke, a különféle tudás-összetevőket csak a cégek 20-60 százaléka méri, ám pusztán 10-30 százalékuk használja az eredményeket üzleti döntéseinél is.**
3. Azt találtam, hogy **a hazai cégek sokszor nem azt mérik, amire szerintük szükség volna,** ha nem inkább, aminek a nyomon követése egyszerűen megoldható.
4. A **vállalatvezetők** inkonzisztens válaszaiból az tűnik ki, hogy **nem ismerik pontosan a számviteli mérés korlátait,** de tisztában vannak a szellemi tőke növekvő szerepével és nehézkes mérhetőségével.
5. **Létezik egy kvázi-képzett vállalati réteg,** amely ugyan ismeri hagyományos számviteli mérés hiányosságait, azonban azt nem tudja magas szinten korrigálni, s gyakran mérési eredményeit nem is használja döntéseinél.
6. Eredményeim szerint általában a munkaerő, a tudástőke, a különféle üzleti kapcsolatok, a márkanév és a pénzügyi befektetések számviteltől elkülönült, önálló nyomon követése gyakran együtt jár: **vannak cégek, amelyek komplex mérési rendszert építenek ki, és az eredményeket fel is használják a döntéshozatalban.**
7. **Azon cégek, amelyek szerint tudástőke vállalati értékük alakításában kiemelt szerepet játszik, sokszor speciális információs rendszert építenek ki** annak ellenőrzésére. Ezek a cégek intenzív kutatási-fejlesztési tevékenységet végeznek.
8. **Az ingatlanok értékének folyamatos nyomon követése és az eredmények használata a szellemi tőke mérésétől függetlenül** fordul elő.
9. A cégek adottságaiktól függően értékelik külön üzleti kapcsolataikat, emberi erőforrásukat. Azok a cégek, amelyek az adott tényezőt vállalati értékükben is fontos tényezőnek tartják, fel is használják mérési eredményeiket. Ezzel szemben vannak **társaságok,** amelyek valamiféle külső tényező hatására, **belső meggyőződés nélkül kezdenek ezek mérésébe.** Ezek a vállalatok **jellemzően semmire sem használják a mérési eredményeket.**

Eredményeink szerint tehát a magyar vállalatok igen csak heterogének szakmai ismeretek és pénzügyi információs rendszer szempontjából. Miközben egy vékony

réteg igen jól kezeli a szellemi tőke mérését, egy széles vállalati szakmai tudás, illetve külső kényszer híján nem törődik mérlegen kívüli eszközeivel, vagy ha mégis rákényszerítik a mérésre, az eredményeket nem hasznosítja a döntések meghozatalakor. Mindez arra utal, hogy az eddigieknél sokkal hatékonyabban kell a vállalati vezetők figyelmét a szellemi tőke jelentőségére ráirányítani, ha valóban tudás alapon versenyző gazdaságot kívánunk létrehozni.

Felhasznált irodalom

- Arnold, Glen – Davies, Matt (eds.) (2000): Value-based management: context and application, John Wiley & Sons, Ltd., Chichester
- Fókuszban a verseny (2004), Gyorsjelentés a 2004. évi kérdőíves felmérés eredményeiről, Budapesti Corvinus Egyetem, Vállalatgazdaságtan tanszék, Budapest, 2004. szeptember
- Juhász Péter (2001): A magyar vállalatok pénzügyi teljesítményének elemzése 1995 és 1998 között, BKÁE Vállalatgazdaságtan tanszék 8 sz. műhelytanulmány, 2001. szeptember
- Juhász Péter (2004a): A szellemi tőke értékelési problémái, Hitelintézeti Szemle, 2004. 5. szám, pp. 59-82.
- Juhász Péter (2004b): Az üzleti és könyv szerinti érték eltérésének magyarázata – Vállalatok mérlegen kívüli tételeinek értékelési problémái, PhD értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdálkodástani Doktori Iskola, 2004. szeptember
- Juhász Péter (2004c): Az üzleti és a könyv szerinti érték eltérése, in: Gazdasági szerkezet és versenyképesség az EU csatlakozás után, MTA IX. osztály Ipar- és Vállalatgazdasági Bizottsága, 2004, pp. 460-468.
- Juhász Péter (2005): Az emberi erőforrás értékelési kérdései, Vezetéstudomány, 2005. 1. szám, pp. 13-32.
- KSH (2004): Havi jelentések, 2004/4

1. Melléklet

Haszonkulcs alapú klaszterek eltérései

(Legalább 5 százalékon szignifikáns eredmények,

2 – Nyertesek 3 – Stagnálók 4 – Vesztesek 6 – Javulók)

		N	Átlag	Szórás					
Üzemi eredm. / árbev. 2000	2	20	20,13%	6,71%	Üzemi er. / árbev. 2002	6	55	11,88%	38,51%
	3	136	2,14%	3,45%		Össz.	212	5,34%	48,05%
	4	27	-2,10%	6,53%		2	20	20,00%	7,14%
	6	65	7,85%	4,41%		3	136	1,43%	2,34%
	Össz.	248	4,62%	7,08%		4	27	-10,78%	6,58%
Üzemi eredm. / bef. tőke 2000	2	18	32,43%	27,08%	Üzemi e. / bef. tőke 2002	6	65	8,83%	4,30%
	3	126	13,96%	51,20%		Össz.	248	3,54%	8,39%
	4	24	-2,48%	11,23%		2	18	30,49%	26,58%
	6	57	26,32%	38,00%		3	127	4,59%	21,90%
	Össz.	225	16,82%	44,49%		4	23	-58,23%	140,24%
Vevő- forgás 2000	2	18	210,47	707,41	Szokásos e. / saját tőke 2002	6	59	35,45%	127,45%
	3	128	41,53	99,72		Össz.	227	8,30%	84,22%
	4	25	33,11	28,35		2	18	31,09%	29,29%
	6	62	46,52	45,69		3	135	4,22%	71,45%
	Össz.	233	55,00	211,64		4	27	-32,21%	116,33%
Árbev / fő 2000	2	20	18192,57	23712,30	Beruházás / bef. eszk. 2002	6	64	37,81%	126,69%
	3	134	11780,23	17012,99		Össz.	244	10,98%	94,53%
	4	27	6564,97	6489,39		2	17	33,71%	63,00%
	6	64	19227,26	35123,04		3	126	12,54%	17,60%
	Össz.	245	13674,29	23278,39		4	25	5,74%	10,33%
Üzemi e. / fő 2000	2	20	3525,73	3594,02	Árbev. / fő 2002	6	61	12,19%	16,30%
	3	134	266,19	518,57		Össz.	229	13,28%	23,82%
	4	27	-194,13	586,56		2	19	20458,33	24245,71
	6	64	1329,75	2447,25		3	135	13336,66	18068,93
	Össz.	245	759,37	1918,91		4	27	8401,51	11607,36
Szokás e. /fő 2000	2	18	2405,05	2269,22	Üzemi e. / fő 2002	6	64	23777,61	66862,33
	3	134	1330,35	881,39		Össz.	245	16072,51	37670,04
	4	26	1552,58	1051,88		2	19	4308,08	5116,11
	6	64	1785,87	1479,21		3	135	218,08	673,47
	Össz.	242	1554,63	1254,95		4	27	-850,76	1395,57
Beruházás / árbev. 2000	2	18	8,27%	8,72%	Szem. j. ktg. / fő 2002	6	64	2045,86	4806,16
	3	126	4,21%	7,68%		Össz.	245	894,94	3193,26
	4	25	8,16%	14,34%		2	17	2990,34	2298,81
	6	63	7,43%	10,82%		3	135	1682,83	1136,40
	Össz.	232	5,82%	9,67%		4	27	1918,08	1278,02
Személyi j. ktg. /árbev. 2000	2	18	17,82%	12,90%	Beruházás / árbev. 2002	6	64	2274,45	1822,10
	3	134	20,83%	15,32%		Össz.	243	1956,26	1499,34
	4	26	33,13%	18,18%		2	17	14,47%	20,06%
	6	65	18,52%	13,27%		3	126	4,18%	7,01%
	Össz.	243	21,31%	15,48%		4	25	8,05%	17,17%
FCFF / bef. tőke 2000	2	17	22,83%	24,96%	Személyi j. ktg. /	6	62	5,74%	7,21%
	3	117	3,64%	55,11%		Össz.	230	5,78%	10,36%
	4	23	-14,53%	35,59%		2	17	18,18%	12,15%
						3	132	21,72%	16,08%

árbev. 2002	4	26	37,14%	19,45%
	6	65	21,43%	17,09%
	Össz.	240	23,06%	17,16%
K+F ktg. / árbev. 2002	2	15	1,34%	2,59%
	3	101	0,13%	0,44%
	4	15	0,44%	0,89%
	6	50	0,24%	0,50%
	Össz.	181	0,29%	0,93%
FCFF / bef. tőke 2002	2	16	19,90%	31,64%
	3	120	-7,26%	27,72%
	4	22	-72,22%	149,90%
	6	56	24,17%	130,76%
	Össz.	214	-3,68%	88,71%
FCFE / saját tőke 2002	2	16	20,05%	29,19%
	3	126	-7,75%	34,82%
	4	25	-38,64%	94,47%
	6	61	27,56%	123,32%
	Össz.	228	0,26%	78,21%
Forgó tőke / árbev. 2002	2	19	59,09%	82,18%
	3	135	33,28%	30,79%
	4	27	47,78%	38,12%
	6	65	41,62%	29,52%
	Össz.	246	39,07%	38,16%
Osztalék / adózott e. 2000	2	18	26,44%	31,99%
	3	132	15,26%	29,83%
	4	26	2,47%	7,77%
	6	65	24,45%	34,14%
	Össz.	241	17,19%	30,36%
Osztalék / adózott e. 2002	2	19	43,38%	35,82%
	3	135	11,01%	28,29%
	4	26	2,66%	13,55%
	6	63	21,79%	40,53%
	Össz.	243	15,44%	32,84%
MSZE / árbev. 2000	2	19	10,88%	4,76%
	3	134	1,10%	4,33%
	4	27	-1,93%	7,32%
	6	65	2,88%	6,25%
	Össz.	245	2,00%	6,03%
MSZE / árbev. 2002	2	19	6,89%	10,72%
	3	136	0,86%	2,02%
	4	27	-9,96%	21,47%
	6	64	4,28%	6,47%
	Össz.	246	1,03%	9,44%
MSZE / saját tőke 2002	2	18	5,79%	20,34%
	3	136	1,58%	46,35%
	4	27	-25,99%	112,41%
	6	64	14,98%	16,81%
	Össz.	245	2,35%	52,62%

MSZE / fő 2000	2	19	2322,01	3263,26
	3	132	138,62	365,49
	4	27	-11,44	724,23
	6	64	512,41	1060,61
	Össz.	242	392,16	1252,81
MSZE / fő 2002	2	15	17551,17	18356,71
	3	133	8656,27	13960,57
	4	27	12550,48	17568,83
	6	63	16087,62	26671,88
	Össz.	238	11625,77	18999,46

		Négyzet- összeg	df	Átlagos n. hiba	F	Szig.
Üzemi eredm. / árbev. 2000	Csoportok között	0,7545	3	0,2515	127,28	0,00%
	Csoportokon belül	0,4821	244	0,0020		
	Összesen	1,2366	247			
Üzemi eredm. / bef. tőke 2000	Csoportok között	1,9491	3	0,6497	3,39	1,89%
	Csoportokon belül	42,3982	221	0,1918		
	Összesen	44,3473	224			
Vevő-forgás 2000	Csoportok között	474729,8474	3	158243,2825	3,65	1,33%
	Csoportokon belül	9917035,7763	229	43305,8331		
	Összesen	10391765,6237	232			
Árbev / fő 2000	Csoportok között	4227132815	3	1409044271	2,65	4,93%
	Csoportokon belül	127992429246	241	531088918		
	Összesen	132219562062	244			
Üzemi e. / fő 2000	Csoportok között	231016712	3	77005570	27,81	0,00%
	Csoportokon belül	667443559	241	2769475		
	Összesen	898460272	244			
Szokás e. /fő 2000	Csoportok között	23180667	3	7726889	5,16	0,18%
	Csoportokon belül	356368687	238	1497347		
	Összesen	379549355	241			
Beruházás / árbev. 2000	Csoportok között	0,0737	3	0,0246	2,69	4,73%
	Csoportokon belül	2,0860	228	0,0091		
	Összesen	2,1597	231			
Személyi j. ktg. /árbev. 2000	Csoportok között	0,4384	3	0,1461	6,52	0,03%
	Csoportokon belül	5,3574	239	0,0224		
	Összesen	5,7959	242			
FCFF / bef. tőke 2000	Csoportok között	0,0009	3	0,0003	3,30	2,18%
	Csoportokon belül	0,0156	176	0,0001		
	Összesen	0,0165	179			
Üzemi er. / árb. 2002	Csoportok között	1,6968	3	0,5656	2,50	6,04%
	Csoportokon belül	47,0267	208	0,2261		
	Összesen	48,7236	211			
Üzemi e. / bef. tőke 2002	Csoportok között	1,3381	3	0,4460	271,21	0,00%
	Csoportokon belül	0,4013	244	0,0016		
	Összesen	1,7393	247			
Szokásos e. / saját tőke 2002	Csoportok között	15,5888	3	5,1963	8,01	0,00%
	Csoportokon belül	144,7258	223	0,6490		
	Összesen	160,3146	226			
Beruházás / bef. eszk. 2002	Csoportok között	10,9873	3	3,6624	4,26	0,59%
	Csoportokon belül	206,1642	240	0,8590		
	Összesen	217,1515	243			
Árbev. / fő 2002	Csoportok között	0,8656	3	0,2885	5,38	0,14%
	Csoportokon belül	12,0732	225	0,0537		
	Összesen	12,9389	228			
Üzemi e. / fő 2002	Csoportok között	450245706	3	150081902	17,75	0,00%
	Csoportokon belül	2037807824	241	8455634		
	Összesen	2488053530	244			
Szem. j. ktg.	Csoportok között	34790384	3	11596794	5,44	0,12%
	Csoportokon belül	509229443	239	2130667		

/ fő 2002	Összesen	544019828	242			
Beruházás / árbev. 2002	Csoportok között	0,1736	3	0,0579	5,73	0,09%
	Csoportokon belül	2,2838	226	0,0101		
	Összesen	2,4574	229			
Személyi j. ktg. / árbev. 2002	Csoportok között	0,5966	3	0,1989	7,29	0,01%
	Csoportokon belül	6,4379	236	0,0273		
	Összesen	7,0345	239			
K+F ktg. / árbev. 2002	Csoportok között	0,0019	3	0,0006	8,39	0,00%
	Csoportokon belül	0,0137	177	0,0001		
	Összesen	0,0156	180			
FCFF / bef. tőke 2002	Csoportok között	15,7229	3	5,2410	7,25	0,01%
	Csoportokon belül	151,8797	210	0,7232		
	Összesen	167,6026	213			
FCFE / saját tőke 2002	Csoportok között	9,7641	3	3,2547	5,65	0,10%
	Csoportokon belül	129,0977	224	0,5763		
	Összesen	138,8618	227			
Forgó tőke / árbev. 2002	Csoportok között	1,4616	3	0,4872	3,45	1,74%
	Csoportokon belül	34,2136	242	0,1414		
	Összesen	35,6752	245			
Osztalék / adózott e. 2000	Csoportok között	1,1087	3	0,3696	4,17	0,67%
	Csoportokon belül	21,0116	237	0,0887		
	Összesen	22,1203	240			
Osztalék / adózott e. 2002	Csoportok között	2,4273	3	0,8091	8,17	0,00%
	Csoportokon belül	23,6730	239	0,0991		
	Összesen	26,1003	242			
MSZE / árbev. 2000	Csoportok között	0,2073	3	0,0691	24,48	0,00%
	Csoportokon belül	0,6801	241	0,0028		
	Összesen	0,8874	244			
MSZE / árbev. 2002	Csoportok között	0,4591	3	0,1530	21,48	0,00%
	Csoportokon belül	1,7241	242	0,0071		
	Összesen	2,1831	245			
MSZE / saját tőke 2002	Csoportok között	3,2198	3	1,0733	4,02	0,81%
	Csoportokon belül	64,3358	241	0,2670		
	Összesen	67,5555	244			
MSZE / fő 2000	Csoportok között	84570809	3	28190269	22,85	0,00%
	Csoportokon belül	293685281	238	1233971		
	Összesen	378256091	241			
MSZE / fő 2002	Csoportok között	2976737668	3	992245889	2,81	4,01%
	Csoportokon belül	82575424623	234	352886430		
	Összesen	85552162292	237			

2. melléklet

A tulajdonosi szerkezet és a befektetett tőke mérésének kapcsolata

1: Állami többség, 2: Külföldi többségi tulajdonos, 3: Magyar többségi tulajdonos 4: Nincs domináns tulajdonos

Csoportátlagok

		N	Átlag	Szórás
Tőke nagyság értékelése: nettó könyv szerint	1	49	0.6735	0.4738
	2	40	0.5000	0.5064
	3	78	0.6410	0.4828
	4	24	0.8750	0.3378
	Össz.	191	0.6492	0.4785
Tőke nagyság értékelése: bruttó könyv szerint	1	49	0.1224	0.3312
	2	40	0.2750	0.4522
	3	78	0.1282	0.3365
	4	24	0.0417	0.2041
	Össz.	191	0.1466	0.3546
Tőke nagyság értékelése: pótlási érték alapján	1	49	0.0204	0.1429
	2	40	0.1750	0.3848
	3	78	0.0513	0.2220
	4	24	0.0000	0.0000
	Össz.	191	0.0628	0.2433
Tőke nagyság értékelése: piaci alapon	1	49	0.1837	0.3912
	2	40	0.2500	0.4385
	3	78	0.2436	0.4320
	4	24	0.2083	0.4149
	Össz.	191	0.2251	0.4188
Tőke nagyság értékelése: más értékelés alapján	1	49	0.0000	0.0000
	2	40	0.0000	0.0000
	3	78	0.0256	0.1591
	4	24	0.0000	0.0000
	Össz.	191	0.0105	0.1021

Anova táblázat

		Négyzet- összeg	df	Átlagos n. hiba	F	Szig.
Nettó könyv szerinti érték alapján	Csoportok között	2,148154	3	0,716051	3,2383	2,34%
	Csoportokon belül	41,34923	187	0,221119		
	Összesen	43,49738	190			
Bruttó könyv szerint érték alapján	Csoportok között	0,9787	3	0,326233	2,6621	4,94%
	Csoportokon belül	22,91659	187	0,122549		
	Összesen	23,89529	190			
Pótlási érték alapján	Csoportok között	0,69661	3	0,232203	4,1160	0,74%
	Csoportokon belül	10,54946	187	0,056414		
	Összesen	11,24607	190			
Piaci alapon	Csoportok között	0,142305	3	0,047435	0,2674	84,89%
	Csoportokon belül	33,17707	187	0,177417		
	Összesen	33,31937	190			
Más értékelés alapján	Csoportok között	0,03034	3	0,010113	0,9705	40,78%
	Csoportokon belül	1,948718	187	0,010421		
	Összesen	1,979058	190			

3. melléklet

A pénzügyi teljesítmény és a befektetett tőke mérésének kapcsolata (2 – Nyertesek 3 – Stagnálók 4 – Vesztesek 6 – Javulók)

Csoportátlagok

		N	Átlag	Szórás
Tőke nagyság értékelése: nettó könyv szerint	2	19	0,7368	0,4524
	3	116	0,7500	0,4349
	4	26	0,6538	0,4852
	6	60	0,6500	0,4810
	Össz.	221	0,7104	0,4546
Tőke nagyság értékelése: bruttó könyv szerint	2	19	0,1053	0,3153
	3	116	0,0948	0,2942
	4	26	0,0769	0,2717
	6	60	0,1667	0,3758
	Össz.	221	0,1131	0,3175
Tőke nagyság értékelése: pótlási érték alapján	2	19	0,0000	0,0000
	3	116	0,0172	0,1307
	4	26	0,0769	0,2717
	6	60	0,1333	0,3428
	Össz.	221	0,0543	0,2271
Tőke nagyság értékelése: piaci alapon	2	19	0,2105	0,4189
	3	116	0,2328	0,4244
	4	26	0,2308	0,4297
	6	60	0,1500	0,3601
	Össz.	221	0,2081	0,4069
Tőke nagyság értékelése: más értékelés alapján	2	19	0,0000	0,0000
	3	116	0,0086	0,0928
	4	26	0,0000	0,0000
	6	60	0,0000	0,0000
	Össz.	221	0,0045	0,0673

Anova táblázat

		Négyzet- összeg	df	Átlagos n. hiba	F	Szig.
Nettó könyv szerinti érték alapján	Csoportok között	0,497237	3	0,165746	0,7998	49,52%
	Csoportokon belül	44,96883	217	0,20723		
	Összesen	45,46606	220			
Bruttó könyv szerinti érték alapján	Csoportok között	0,246088	3	0,082029	0,8118	48,85%
	Csoportokon belül	21,92586	217	0,101041		
	Összesen	22,17195	220			
Pótlási érték alapján	Csoportok között	0,603412	3	0,201137	4,0621	0,78%
	Csoportokon belül	10,745	217	0,049516		
	Összesen	11,34842	220			
Piaci alapon	Csoportok között	0,286543	3	0,095514	0,5735	63,30%
	Csoportokon belül	36,1388	217	0,166538		
	Összesen	36,42534	220			
Más értékelés alapján	Csoportok között	0,004096	3	0,001365	0,2988	82,62%
	Csoportokon belül	0,991379	217	0,004569		
	Összesen	0,995475	220			

4. melléklet

Hasonlósági mátrix (Goodman és Kruskal féle lambda)*

	Önállóan mérik és használják:							
	Munka- erő	Tudás- tőke	Üzleti kapcs.	Beszállítói Kapcs.	Vevői Kapcs.	Márka- nevek	Ingat- lanok	Pénzügyi Bef.
Nem mérik: munkaerő	58.76%	13.89%	17.78%	16.76%	21.03%	5.56%	5.94%	11.11%
Mérik: munkaerő	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
Használják is: munkaerő		16.98%	12.68%	8.84%	24.84%	0.00%	0.00%	7.10%
Nem mérik: tudástőke	12.50%	38.46%	12.28%	11.76%	10.85%	2.56%	5.88%	7.09%
Mérik: tudástőke	6.00%	0.00%	0.00%	8.79%	5.94%	0.00%	1.85%	1.77%
Használják is: tudástőke	16.98%		23.91%	12.37%	14.95%	0.00%	8.77%	8.40%
Nem mérik: üzleti kapcsolatok	17.24%	16.13%	57.50%	38.18%	41.71%	14.52%	0.00%	1.60%
Mérik: üzleti kapcs.	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	4.24%	0.00%	0.00%	0.00%
Használják is: üzleti kapcs.	12.68%	23.91%		50.38%	45.45%	15.22%	4.00%	5.16%
Nem mérik: beszállítói kapcs.	16.76%	13.33%	30.99%	54.55%	44.09%	8.89%	4.15%	6.57%
Mérik: beszállítói kapcs.	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
Használják is: beszállítói kapcs.	8.84%	12.37%	50.38%		67.57%	8.25%	3.23%	8.12%
Nem mérik: vevői kapcsolatok	23.71%	15.28%	37.78%	42.70%	60.00%	15.28%	4.95%	9.18%
Mérik: vevői kapcsolatok	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
Használják is: vevői kapcsolatok	24.84%	14.95%	45.45%	67.57%		13.08%	0.00%	4.12%
Nem mérik: márkanevek	0.00%	7.14%	5.00%	3.20%	7.41%	33.33%	0.00%	1.36%
Mérik: márkanevek	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	2.78%	0.00%	0.00%	0.00%
Használják is: márkanevek	0.00%	0.00%	15.22%	8.25%	13.08%		7.02%	8.40%
Nem mérik: ingatlanok	3.54%	0.00%	0.54%	1.06%	1.01%	0.00%	38.83%	13.27%
Mérik: ingatlanok	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
Használják is: ingatlanok	0.00%	8.77%	4.00%	3.23%	0.00%	7.02%		46.89%
Nem mérik: pénzügyi befektetések	1.53%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	13.24%	42.58%
Mérik: pénzügyi bef.	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
Használják is: pénzügyi bef.	7.10%	8.40%	5.16%	8.12%	4.12%	8.40%	46.89%	

*A 45 százalék feletti értékeket vastaggal emeltem ki. Dőlttel szedtem a triviális kapcsolatokat.

5. melléklet

Varimax eljárással rotált komponens mátrix

(Soronként a legnagyobb abszolút értékeket és a 0,5 feletti abszolút értékeket félkövér szedés emeli ki.)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Tőke nagyság értékelése: nettó könyv szerint	-0.0052	-0.5474	0.1272	-0.1315	-0.0101	-0.1340	0.1573	-0.1966	-0.3617
Tőke nagyság értékelése: bruttó könyv szerint	0.0609	0.4564	-0.0102	0.0958	-0.1532	-0.0076	-0.1174	0.1912	0.1326
Tőke nagyság értékelése: pótlási érték alapján	0.1776	0.2091	0.0502	0.0820	-0.0891	0.2148	-0.2070	0.2977	0.1957
Tőke nagyság értékelése: piaci alapon	0.1171	0.3115	-0.0774	-0.0355	0.2062	-0.0954	-0.0453	-0.1334	0.3057
Tőke nagyság értékelése: más értékelés alapján	-0.1175	-0.0165	-0.0718	0.0090	0.0894	-0.0626	-0.0343	-0.0432	0.2188
Önállóan nem mérik: munkaerő	-0.6276	0.0002	0.1322	0.1120	0.0955	-0.1472	0.3012	0.0543	-0.0936
Önállóan mérik: munkaerő	0.2711	0.4004	-0.2257	0.0845	-0.0368	0.0554	0.0195	-0.0245	-0.0416
Mérik és használják: munkaerő	0.6139	-0.2014	0.0006	-0.1178	-0.0969	0.1538	-0.3316	-0.0045	0.1047
Önállóan nem mérik: tudástőke	-0.6301	0.2631	-0.0404	0.2507	-0.2119	0.0890	0.0260	0.1405	-0.2449
Önállóan mérik: tudástőke	0.4235	0.0502	-0.0920	-0.1535	0.0655	-0.0557	0.0421	-0.2658	0.0667
Mérik és használják: tudástőke	0.5414	-0.2923	0.1136	-0.0540	0.1795	-0.0436	0.0011	0.0885	0.2672
Önállóan nem mérik: üzleti kapcsolatok	-0.7864	-0.0318	0.3431	0.0399	0.0185	0.0769	-0.0151	0.0268	-0.0042
Önállóan mérik: üzleti kapcsolatok	0.4108	0.4679	-0.3773	0.1441	-0.0305	0.1016	0.0383	-0.1063	-0.0753
Mérik és használják: üzleti kapcsolatok	0.7101	-0.1959	-0.1162	-0.0368	-0.0664	-0.1745	0.1214	0.2023	0.1130
Önállóan nem mérik: beszállítói kapcsolatok	-0.7528	0.0888	0.3439	-0.0471	0.0922	0.0484	0.1374	0.2040	0.1174
Önállóan mérik: beszállítói kapcsolatok	0.4293	0.4318	-0.3750	0.1367	0.0370	0.3767	-0.0188	-0.1520	-0.0544
Mérik és használják: beszállítói	0.6573	-0.3725	-0.0982	0.1160	-0.2074	-0.2955	-0.0765	-0.0314	-0.1408

kapcsolatok									
Önállóan nem mérik: vevői kapcsolatok	-0.7833	0.0600	0.3566	-0.0460	0.1671	0.0584	0.0949	0.0789	0.0996
Önállóan mérik: vevői kapcsolatok	0.4228	0.4181	-0.4138	0.0837	0.0008	0.3405	0.1755	-0.0490	0.1058
Mérik és használják: vevői kapcsolatok	0.6773	-0.2533	-0.1100	0.1144	-0.2577	-0.3196	-0.1385	0.0460	-0.1845
Önállóan nem mérik: márkanevek	-0.6068	-0.1607	-0.0888	0.2010	-0.2006	0.2989	-0.4222	-0.1214	0.0582
Önállóan mérik: márkanevek	0.4969	0.2399	0.0341	-0.1962	0.1091	-0.1691	0.2427	0.1572	-0.0662
Mérik és használják: márkanevek	0.5100	0.1289	0.0518	0.0341	0.0754	-0.2138	0.5514	0.1557	0.0123
Önállóan nem mérik: ingatlanok	-0.4239	-0.3373	-0.5224	0.3225	0.0074	0.0428	0.1359	0.0956	0.2453
Önállóan mérik: ingatlanok	0.2227	0.4621	0.2111	-0.0464	0.3641	-0.1074	-0.2539	0.2605	-0.3731
Mérik és használják: ingatlanok	0.3823	0.0565	0.3968	-0.2795	-0.3725	0.0559	0.1839	-0.3381	0.0754
Önállóan nem mérik: pénzügyi befektetések	-0.4279	-0.2133	-0.5184	0.0668	0.0336	-0.0895	0.2402	0.2842	0.2679
Önállóan mérik: pénzügyi befektetések	0.0640	0.4969	0.1921	0.1090	0.4008	-0.1072	-0.2628	-0.0391	-0.4283
Mérik és használják: pénzügyi befektetések	0.5154	-0.1095	0.3963	-0.1448	-0.3902	0.2040	0.0115	-0.2407	0.0796
Vállalata értékében %: reál javak	-0.1744	0.0340	-0.0123	-0.6102	-0.2666	0.3819	-0.0494	0.1365	-0.1399
Vállalata értékében %: pénzügyi eszközök	0.0823	-0.3041	-0.2247	0.1920	-0.0232	-0.0601	0.1754	0.1724	-0.2141
Vállalata értékében %: üzleti kapcsolatok	0.0423	-0.0439	0.1724	0.1184	0.1750	-0.3811	-0.2536	0.1180	0.2430
Vállalata értékében %: emberi erőforrás	-0.0359	-0.0351	-0.1299	0.2497	0.3413	-0.1312	-0.2331	-0.3494	0.3798
Vállalata értékében %: tudástőke	0.0414	-0.0309	0.0910	0.4982	0.1868	-0.2494	-0.1141	-0.3192	-0.0108
Vállalata értékében %: márkanevek	0.0632	0.3286	0.2473	0.0332	0.0228	-0.2315	0.4814	0.0616	0.0622
Vállalata értékében %: kutatás-fejlesztés	0.1567	0.2072	0.2756	0.3828	-0.1492	-0.1996	0.0313	-0.1074	-0.0576
Vállalata értékében %: egyéb	0.1892	0.2034	-0.1385	0.2116	0.0457	0.1896	0.1983	0.0212	0.0751
A számviteli adatok reális képet adnak a vállalat értékéről	0.0775	-0.4776	-0.0832	0.0656	0.3523	0.3491	0.1623	-0.0299	-0.2214

A számviteli adatok elegendőek az üzleti döntések meghozatalához	0.2492	-0.3388	-0.1475	-0.0171	0.2708	0.3368	0.0765	0.0996	-0.1921
A szellemi eszközök jelentősége nőtt	0.3029	-0.0872	0.4200	0.3610	0.0211	0.1474	-0.0026	-0.0866	-0.0338
Az immateriális eszközök értékét az információs rendszer pontosan mutatja	0.2316	-0.2534	0.0815	0.4079	0.2763	0.3709	0.0585	0.0002	-0.1951
Döntéshozatalkor a szellemi javakra gyakorolt hatásokat is figyelembe veszik	0.3431	-0.1308	0.4635	0.3640	0.1331	0.3434	0.1303	-0.0580	0.1948
A szellemi javak értékét a beléjük fektetett tőke határozzák meg	0.3582	-0.1195	0.2966	0.2320	0.3683	0.2152	0.0863	0.0113	-0.0009
A szellemi javak értékét a működésre gyakorolt hatásuk határozzák meg	0.1932	-0.0204	0.3402	0.1670	-0.2598	0.0332	-0.3285	0.1957	0.1972
A tudás értéke mérhető, számszerűsíthető	0.4679	-0.0390	0.2855	-0.1032	0.1488	0.1874	0.0998	0.3382	0.2013
Az üzleti kapcsolatok értéke mérhető, számszerűsíthető	0.4499	-0.0618	0.1820	-0.1392	0.2102	0.0788	-0.1054	0.4754	0.2090
Nyertések (dummy)	-0.1752	0.1125	0.1191	0.2014	-0.2217	-0.0107	0.2962	-0.2878	0.1580
Stagnálók (dummy)	0.0070	-0.0655	-0.1365	-0.5032	0.5642	-0.0696	-0.1674	-0.1825	0.0480
Vesztesek (dummy)	-0.0040	0.0978	0.1650	0.0159	-0.1907	0.2166	0.1885	-0.0810	-0.0043
Javulók (dummy)	0.1196	-0.0740	-0.0443	0.4278	-0.3595	-0.0662	-0.1515	0.4741	-0.1650

	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Tőke nagyság értékelése: nettó könyv szerint	-0.2032	0.2623	0.3710	0.0674	-0.0996	0.0306	0.0459	0.0481	-0.1782
Tőke nagyság értékelése: bruttó könyv szerint	0.3434	-0.1668	-0.3456	0.3145	0.0280	0.0595	0.2363	-0.3182	0.1182
Tőke nagyság értékelése: pótlási érték alapján	-0.2910	0.0863	-0.0264	-0.0571	-0.0790	0.0000	0.1607	0.4268	0.1072
Tőke nagyság értékelése: piaci alapon	-0.0204	-0.2769	-0.2605	-0.4364	0.1131	0.1991	-0.3377	-0.0568	-0.0961
Tőke nagyság értékelése: más értékelés alapján	0.0979	-0.0005	-0.1111	0.0408	0.2464	-0.2460	0.2315	0.5006	0.3097
Önállóan nem mérik: munkaerő	-0.0870	0.3528	-0.2236	-0.0114	0.1408	0.1611	-0.2214	0.0463	0.2588
Önállóan mérik: munkaerő	-0.0060	-0.4819	0.1731	-0.1633	-0.0327	0.1239	0.3022	-0.0150	-0.1062
Mérik és használják: munkaerő	0.1487	-0.0087	0.1757	0.0961	-0.1123	-0.2757	-0.0050	0.0412	-0.2520
Önállóan nem mérik: tudástőke	-0.1760	0.1465	0.0027	-0.1038	0.2606	-0.1345	0.1487	-0.1102	0.0103
Önállóan mérik: tudástőke	0.3743	-0.2037	0.1804	0.1698	-0.0502	0.4492	-0.0121	0.1585	0.0138
Mérik és használják: tudástőke	-0.0128	-0.0454	-0.2109	0.0273	-0.2757	-0.2197	-0.2320	0.1088	-0.0687
Önállóan nem mérik: üzleti kapcsolatok	0.1017	-0.0894	0.0614	-0.0179	0.0581	0.0449	0.1020	0.0750	-0.0568
Önállóan mérik: üzleti kapcsolatok	0.0214	0.3015	0.0542	0.0624	0.0366	0.1279	0.0533	-0.0202	-0.0063
Mérik és használják: üzleti kapcsolatok	-0.1263	-0.0745	-0.1267	-0.0711	-0.0981	-0.2077	-0.1311	0.0603	0.0741
Önállóan nem mérik: beszállítói kapcsolatok	0.1252	-0.0515	-0.0265	0.0136	-0.1452	-0.0365	0.0145	0.0770	-0.0429
Önállóan mérik: beszállítói kapcsolatok	-0.1033	0.2658	-0.0128	0.1710	-0.0325	-0.0413	-0.0052	-0.0241	-0.0347
Mérik és használják: beszállítói kapcsolatok	-0.0021	-0.1346	-0.0146	-0.0951	0.2368	0.1518	0.0044	0.0906	0.1138
Önállóan nem mérik: vevői kapcsolatok	0.0378	-0.1133	-0.0396	0.1160	-0.1189	0.1051	0.0786	0.1231	-0.0439
Önállóan mérik: vevői kapcsolatok	-0.0951	0.2722	0.0073	-0.0537	-0.0548	-0.1583	-0.0689	-0.0306	-0.0042

Mérik és használják: vevői kapcsolatok	0.1093	-0.0542	0.0670	-0.1055	0.1993	0.0532	0.0004	0.0207	0.0781
Önállóan nem mérik: márkanevek	-0.1110	-0.0546	0.0659	-0.1300	0.0028	0.0005	-0.0406	0.0287	-0.1200
Önállóan mérik: márkanevek	0.2963	0.1862	0.0550	0.2127	-0.0242	0.2042	0.1201	0.1164	0.0472
Mérik és használják: márkanevek	-0.1084	-0.0427	-0.1431	0.0457	0.0244	-0.2361	-0.0205	-0.0215	0.0828
Önállóan nem mérik: ingatlanok	0.0000	-0.1074	0.0552	0.0824	0.1939	-0.0054	-0.1592	-0.1085	0.0583
Önállóan mérik: ingatlanok	0.0374	-0.1060	0.1353	0.0181	-0.2116	-0.0343	-0.0393	0.1093	-0.0360
Mérik és használják: ingatlanok	-0.0400	0.2326	-0.2179	-0.1368	-0.0199	0.0632	0.1920	0.1137	-0.0446
Önállóan nem mérik: pénzügyi befektetések	0.1686	0.0036	0.2890	0.0703	-0.0184	0.0236	0.0637	0.0570	-0.1122
Önállóan mérik: pénzügyi befektetések	-0.0935	-0.0154	-0.0725	-0.0921	-0.0605	-0.0342	-0.2264	0.0627	0.1442
Mérik és használják: pénzügyi befektetések	-0.1189	-0.0072	-0.2937	0.0110	0.0780	0.0528	0.1200	-0.0300	-0.0299
Vállalata értékében %: reál javak	0.1301	-0.1163	-0.0544	0.1604	0.2213	0.0207	-0.3375	0.1071	0.0699
Vállalata értékében %: pénzügyi eszközök	-0.2491	-0.2716	-0.0809	-0.1146	-0.3988	0.0185	0.3100	-0.1027	0.2581
Vállalata értékében %: üzleti kapcsolatok	-0.1357	0.3002	-0.2433	-0.1926	-0.0212	0.2295	0.1782	-0.2121	-0.2467
Vállalata értékében %: emberi erőforrás	0.1701	0.3246	0.0362	0.0747	-0.1219	-0.0140	0.0368	0.0330	0.0182
Vállalata értékében %: tudástőke	0.1446	0.0692	0.1081	0.0144	0.0872	0.0142	-0.1062	0.1568	0.1858
Vállalata értékében %: márkanevek	0.0886	0.0630	0.1700	-0.0484	0.2305	-0.1539	0.1376	0.0040	-0.3013
Vállalata értékében %: kutatás-fejlesztés	0.1443	-0.2294	0.1149	0.1799	0.0388	-0.3727	-0.2010	-0.0706	-0.1601
Vállalata értékében %: egyéb	-0.3920	-0.2735	0.1429	-0.0619	0.0991	0.2431	-0.0309	0.2869	-0.1083
A számviteli adatok reális képet adnak a vállalat értékéről	0.1931	0.0055	-0.2516	-0.0031	-0.0559	0.1160	0.0509	0.0547	-0.0409
A számviteli adatok elegendőek az üzleti döntések meghozatalához	0.1502	0.0298	-0.2064	0.0502	0.0517	0.0396	-0.0442	-0.2096	0.0688
A szellemi eszközök jelentősége nőtt	-0.2755	-0.0415	0.2227	0.3091	0.2439	0.1272	-0.0457	-0.1075	0.0243
Az immateriális eszközök értékét az	0.2112	0.0757	-0.0908	-0.1138	-0.0786	-0.0332	0.1504	0.0989	-0.0881

információs rendszer pontosan mutatja									
Döntéshozatalkor a szellemi javakra gyakorolt hatásokat is figyelembe veszik	0.0853	-0.1603	-0.0023	0.0128	0.1379	-0.0809	0.0505	-0.0027	0.0334
A szellemi javak értékét a beléjük fektetett tőke határozzák meg	0.0017	-0.1477	-0.1083	-0.0202	0.1836	0.0222	0.0547	-0.0704	-0.0693
A szellemi javak értékét a működésre gyakorolt hatásuk határozzák meg	0.0018	0.0621	0.2440	0.1113	-0.0982	0.0208	0.0681	-0.1680	0.3937
A tudás értéke mérhető, számszerűsíthető	-0.0868	0.1209	0.3654	-0.0394	-0.0091	0.1571	-0.1726	-0.1080	0.1285
Az üzleti kapcsolatok értéke mérhető, számszerűsíthető	-0.1135	0.1816	0.1998	-0.0955	0.1437	0.1435	-0.0122	-0.0807	-0.0405
Nyertések (dummy)	-0.2536	-0.1077	-0.0075	0.2524	-0.3861	0.1696	-0.1904	-0.0417	0.0645
Stagnálók (dummy)	-0.2595	-0.1148	0.0439	0.1313	0.2677	-0.1676	0.2334	-0.1062	0.0674
Vesztesek (dummy)	0.4557	0.0972	0.3194	-0.6093	-0.0863	-0.0906	-0.0300	-0.0933	0.2198
Javulók (dummy)	0.1564	0.1404	-0.2732	0.1022	0.0267	0.1377	-0.1132	0.2192	-0.2807